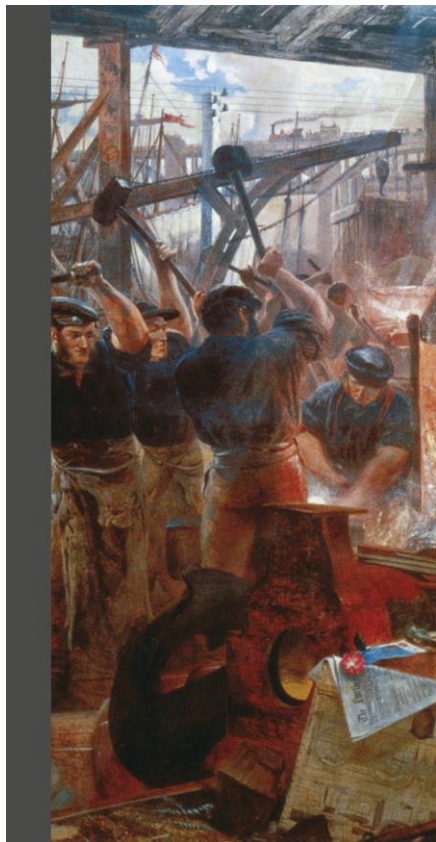

Bijlage bij het hoorcollege De *Great Divergence*

DE *GREAT DIVERGENCE*

EEN HOORCOLLEGE OVER
HOE DE KLOOF TUSSEN RIJKE
EN ARME LANDEN ONTSTOND

door Peer Vries

Inhoudsopgave

[Peer Vries](#)

[Bob Kommer Studio's](#)

[College 1. Het probleem van de *Great Divergence*](#)

[H1. Definitie en omschrijving](#)

[H2. Bronnen van groei](#)

[H3. Waarschijnlijke en minder waarschijnlijke oorzaken](#)

[College 2. De periode vóór de *Great Divergence*](#)

[H4. Waarom was groei zo ongewoon en moderne groei zo lang afwezig?](#)

[H5. Verschillen en speelruimtes binnen het Malthusiaanse kader](#)

[H6. Periodes van uitzonderlijke bloei](#)

[College 3. De Industriële Revolutie](#)

[H7. Het doorbreken van de Malthusiaanse beperkingen](#)

[H8. Twee verschillende benaderingen van de oorzaken van de *Great Divergence*](#)

[H9. Een derde benadering: de California school](#)

College 4. Vormen van kapitalisme

H10. De rol van het kapitalisme volgens Adam Smith

H11. De rol van het kapitalisme volgens Braudel en Wallerstein

H12. Het belang van intercontinentale contacten

College 5. De Staat

H13. De 'liberale' staat als verklaring voor de welvaart van het Westen

H14. De Engelse en Chinese realiteit

H15. De verklaring voor de verschillen in staatsvorm

College 6. Wetenschap en technologie

H16. Het belang van wetenschap voor het begin van de industrialisatie

H17. De aanwezige stimulansen

H18. Verschillen in kennis-infrastructuur en in de acceptatie van nieuwe kennis

Aanbevolen literatuur

Geciteerde werken

Colofon

Peer Vries

Prof. dr. Peer Vries studeerde economische en sociale geschiedenis aan de Universiteit Leiden waar hij na zijn afstuderen ging werken en ook promoveerde. Momenteel is hij Honorary Research Fellow aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam. Van 2007 tot 2016 was hij professor voor economische wereldgeschiedenis aan de Universiteit Wenen. Van 2005 tot 2010 was hij gastprofessor aan de Nankai University School of Economics in Tianjin China. Voordien was hij onder andere visiting academic fellow van het Department of Economic History van de London School of Economics and Political Science; L.J. Rogier Professor voor vergelijkende wereldgeschiedenis aan de Universiteit Nijmegen en Fellow van het Netherlands Institute for Advanced Study in the humanities and social sciences te Wassenaar. Hij is lid van de Academia Europaea en was mede-oprichter van het Journal of Global History en van het Global Economic History Network.

Zijn aandacht gaat al geruime tijd uit naar de 'Great Divergence', waarover hij een aantal boeken schreef: *Escaping poverty. The origins of modern economic growth* (Wenen en Göttingen 2013). Oorspronkelijk verschenen als *Ursprünge des modernen Wirtschaftswachstums. England, China und die Welt in der Frühen Neuzeit* (Göttingen 2013). *State, economy and the Great Divergence. Great Britain and China, 1680s to 1850s*. Van het boek verscheen ook een Chinese versie. *Averting a great divergence. The role of the state in Japan's economic development, 1868-1937* (London 2019). *Atlas of material life. North-western Europe and East Asia, 15th to 19th century* (Leiden 2020). Dit boek schreef hij samen met Annelieke Vries, die de kaarten, grafieken, tabellen en afbeeldingen maakte en het ontwerp verzorgde.

Opgenomen i.s.m. Bob Kommer Studio's

Bob Kommer Studio's, opgericht in 1952, is één van de oudste geluidsstudio's van Nederland. Naast het verzorgen van geluid voor diverse natuur- en animatiefilms, doet Bob Kommer Studio's al meer dan 20 jaar het 6-kanaals surround geluid van Omniversum en andere IMAX-theaters in Europa. De studio wordt ook gebruikt voor o.a. het inspreken van luisterboeken en het opnemen van hoorcolleges.

Kijk voor meer informatie op www.bobkommer.com

Synopsis bij het hoorcollege De *Great Divergence*

De onderstaande synopsis is een directe weergave van de persoonlijke aantekeningen van Peer Vries. Het betreft vooral kernbegrippen en aandachtspunten.

College 1. Het probleem van de *Great Divergence*

H1. De *Great Divergence*: definitie en omschrijving

- Het ontstaan van moderne economische groei: eerste fase, doorbraak, 18^e/ 19^e eeuw
- Gebieden met moderne economische groei worden rijk en rijker, de rest blijft achter
- Ontstaat een echte kloof: duidelijk verschil met vroeger
- Moderne economische groei: gestaag en substantieel
- 18e en 19e eeuw: in (delen van) het Westen de Industriële Revolutie. England als eerste, dan andere delen, *offshoots* en Japan
- Groei: normaal in de zin van bijna altijd aanwezig en in de zin van noodzaak, anders is er een probleem
- Nieuw: zelfs met één procent economische groei, terug redenerend vanaf begin Industriële Revolutie, kom je al heel snel beneden bestaansminimum
- Armoede is een normale situatie voor samenlevingen: zelfs de rijksten hadden vroeger een zeer ongemakkelijk leven
- Meer *en* anders: heel belangrijk
- We leven in een nieuwe, zich steeds vernieuwende wereld
- Zowel de kloof als de welvaart ongekend
- Enorme meetproblemen

H2. Bronnen van groei

- Meer input van productie factoren
- Land, kapitaal, arbeid, uitbuiting, markt: allemaal hebben zij hun grenzen die vrij snel bereikt worden = Wet van de toe en daarna afnemende meeropbrengsten
- Ook de markt heeft haar grenzen:
 - Adam Smith, *An enquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (1776). "Stationary state": arbeidsdeling kent ook grenzen als gevolg van transport kosten. Begin Industriële Revolutie in Schotland, 1776.
 - Vergelijk Robert Malthus, *Essay on the principle of population*, 1798. Duidelijk hoe moeilijk groei voorstelbaar was
- Zeer belangrijk: enkel meer van iets hebben of iets goedkoper hebben, is uiteraard meegenomen. Maar zonder innovatie is het effect op zijn best stabiel en snel minder en hebben we niet nieuws
- De ontwikkeling van simpel meer input naar meer en andere output
- Kern moet zijn innovatie, Joseph Alois Schumpeter (1883-1950), ondernemer als risiconemer

H3. Waarschijnlijke en minder waarschijnlijke oorzaken

- *Great Divergence* is niet een moment, maar een proces. Er was sprake van decennialang verschillende ontwikkelingen

- Maakt verklaringen uit statische fenomenen weinig geloofwaardig: bijvoorbeeld geografische verklaringen: Jared Diamond / Ian Morris
- Oorzaak is niet gewoon een uitvinding. Een toepassing van groei van GDP vereist brede basis:
 - brede golf van veranderingen, plus bij voortduring;
 - permanente golf van veranderingen: *permanent gale of creative destruction*
- Uitbuiting, exploitatie, goedkope grondstoffen zijn slechts 'materiaal'. Indien je er niet voortdurend efficiëntere en andere dingen mee doet, stopt groei.
 - Slavernij, kolen en katoen als voorbeelden
- Moeilijk voorstelbaar: gewoon toeval of geluk. Toch populair want politiek correct niemand beter/slechter: *They happened to have coal and colonies.*
- Indien toeval, dan hoe dan na te doen
- Moeilijk voorstelbaar: vrij plotseling van een wereld waarin Europa niets bijzonders was naar een enorme kloof. Hetzelfde kan moeilijk grote verschillen voortbrengen en als dingen hetzelfde waren, dan waarom is inhalen zo moeilijk?
- De verklaring moet haast onvermijdelijk liggen in structurele zaken. In hoe economieën werken, wat nooit los kan staan van hoe samenlevingen georganiseerd zijn en hoe mensen denken: instituties en cultuur
- Niet zo zeer *proximate causes* (directe economische oorzaken) maar *ultimate causes* (dieperliggende oorzaken).
- Meer maatschappijgeschiedenis dan strikt economische geschiedenis.
 - Focus op GB versus China en op het ontstaan van de grote kloof.

College 2. De periode vóór de *Great Divergence*

H4. Waarom was groei zo ongewoon en moderne groei zo lang afwezig?

- De meeste mensen zijn liever rijk dan arm en spannen zich liever minder in dan meer. Het is een gewaagde aanname dat mensen vroeger dommer waren: waarom was groei zo lang zo ongewoon?
- Beschrijving, uitgaand van energetische, technische en institutionele 'stabiliteit'.
- De pre-industriële wereld was een wereld waar blijkbaar een bepaald welvaartsniveau niet kon worden doorbroken: voorbeelden van rijkste gebieden.
- Een organische wereld in de woorden van Antony Wrigley met een Malthusiaans plafond en Malthusiaanse beperkingen.
- Basisbehoeften worden bevredigd via land. Dat betekent dat de kwantiteit en de kwaliteit van het land grenzen stellen aan de mate waarin mensen hun behoeften kunnen bevredigen. Die kwaliteit en kwantiteit zijn moeilijk te veranderen: uitwerking voor voedsel.
 - Voedsel
 - Kleding
 - Onderdak
 - Energie fundamenteel
- Dat geldt ook voor energie:
 - Voedsel mens en dier (dieren gebruiken al heel uitzonderlijk!!)
 - Hout (turf en kolen weinig)
 - Wind
 - Water
 - Buskruit
- Snel slijtende kapitaalgoederen waarin weinig geïnvesteerd werd bij een zwakke en steeds fluctuerende vraag.
- Spanning bevolking en bestaansmiddelen

- Korte-termijn crises
- Lange-termijn golfbewegingen

H5. Verschillen en speelruimtes binnen het Malthusiaanse kader

- Het belang van geografie: evident, Fernand Braudel, onderliggende laag van het mogelijke en het onmogelijke, zeer sterke nadruk op 'natuurlijke omgeving'
- Enorme belang van klimaat, ijstijden, het weer, aanwezigheid water voor transport, wind en stromingen, ziekten, grondstoffen. Belang natuurlijke voordelen/nadelen evident voor lange en korte termijn
- Opvallend: maar toch soort *curse of resources*: landen met volop resources en geografisch geluk die toch arm zijn en omgekeerd.
 - Holland niet echt gezegend door natuur
 - Zwitserland, Japan zeer rijk door andere omstandigheden
- Zeer belangrijke verstoringen en crisis:
 - Groei wordt steeds "opgegeten". Zie bijvoorbeeld pest, veeziekten
- Verschillen in landbouw: voedsel niet oorzaak GD, maar wie 'overall' rijk versus wie 'overall' arm
- Jared Diamond, *Guns, germs and steel*: Eurasia versus rest
 - Domesticeerbare dieren en planten voor sedentaire landbouw: surplus steden
 - Resistentie tegen bepaalde ziekten
- Oost-West assen i.p.v. Noord-Zuid. Er is betere uitwisseling en integratie over dezelfde klimaatzones
- Alfred Crosby, *Columbian Exchange*: uitwisseling/transfer van flora, fauna en ziekten van oude naar nieuwe wereld. Oude wereld, met name Europa, had meer voordelen. Diamond's verschillen grotendeel weggevaagd
- Enorme *ghost acreage*: Europa nu enorm veel meer land en zee waarvan het gebruik kan maken: nog niet veel migratie maar nu naast goederen uit Centraal, Oost en Noord-Europa ook van oceaan en de Amerika's. Vissen, bont, pelsdieren, edelmetaal, etc. Atlantische Oceaan in feite een Europese binnenzee
- Verschillen in landbouwsystemen
- Rijst versus andere granen. Logistiek en implicaties: rijst- versus graan-economieën, *trajectories*, afhankelijkheid. Wat je deed, perkt in wat je kunt gaan doen
- Dit had enorme implicaties
- Tonen grenzen: geen agrarisch determinisme maar wel inperkingen en voordelen en uiteindelijk allemaal Malthusiaans. Plus natuur is niet echt natuur

H6. Periodes van uitzonderlijke bloei

- *Efflorescences*: bloeiperiodes. Het gelukkig samenkomen van veel goede condities en het maximaal benutten van het pre-industriële potentieel
- Hoogtijdagen van het Oude Athene/Rome, Song China 960-1276, Qing China 1644-1911, Islamitische wereld, Abbasiden, 750-1258, Hoge Middeleeuwen in West Europe, Tokugawa Japan 1603-1868, Gouden Eeuw Nederland, Engeland 1700-1750. Overall hoogtepunt, dan stagnatie en verschuiven het economisch zwaartepunt centrum naar elders, en niet veel verschil in top. Wie van 17^e-eeuws Nederland naar 2^e-eeuws Rome zou gaan, zou niet veel verschil zien, zich niet vaak verbazen: in die zin *l'histoire immobile*
- Nederlandse Gouden Eeuw: meer input, meer markt, meer *empire*

- Meer land, veel dieren, meer arbeid (*industrious revolution*), meer traditionele kapitaalgoederen, lage rente, turf, goed transport, zeer goede marktpositie specialisatie: *empire* maar na 1680 niet veel verhoging meer.
- Belangrijk: overal toename arbeidsinput
- Opvallend alle *efflorescences* zwakken af en het economisch centrum gaat dan naar elders: Venetië, Genua, Antwerpen, Amsterdam, London, New York
- Plafond wellicht nooit echt geraakt, maar dan is het er nog wel

College 3. De Industriële Revolutie

H7. Het doorbreken van de 'Malthusiaanse' beperkingen

- Nu steeds meer besef dat er grenzen zijn aan groei, maar er was heel lang geen besef en er waren ook geen duidelijke symptomen
- Kern: overgang naar een fossiele brandstoffen/mineralen economie
- Energie: kolen belangrijker nog stoommachines, statisch in fabrieken, maar uiteraard ook trein, stoomschip en later de tractor. Enorme reductie in duur en kosten van transport en reizen
- Huisvesting: ijzer, staal, steen. Kapitaalgoederen die nu veel langer meekunnen
- Voedsel: kunstmest
- Chemische industrie in de Tweede Industriële Revolutie
- Kleding: overgang naar synthetisch
- Grote verandering energie/techniek/instituties
- Nieuwe energie, nieuwe materialen en machines
- Waarom überhaupt ergens deze doorbraak?
- Waarom in eerst in Engeland?
- Waarom sprake van *catching-up* van sommige landen in het Westen en later Japan?
- Waarom in sommige landen nog steeds niet: *ultimate causes* over het algemeen

H8. Verschillende benaderingen van de oorzaken van de *Great Divergence*

- Met betrekking tot wanneer de *Great Divergence* begon en welke oorzaken ze had
- Lang: *rise of the West*, William McNeill en *European miracle*, Eric Jones
- Max Weber lijn, plus Karl Marx
- *Entzauberung der Welt*, rationalisering, doel-middel efficiëntie. Meer, langer, dieper en breder dan in rest wereld:
 - Kapitalisme
 - Moderne Staat
 - Wetenschap
- Lang en structureel. Vooral interne dynamiek: *European exceptionalism*
- Zelfbeeld van het Westen: het Westen heeft dingen die de rest niet heeft.
- Marx zit heel vaak ook op die golflengte
- David Landes: *The Wealth and Poverty of Nations*
- Immanuel Wallerstein: kapitalisme als grensoverschrijdend systeem
- Positie Westen in het grote geheel: arbeidsdeling, met:
 - Centrum
 - Concentreert zich op producten met hoge toegevoegde waarde
 - Vrije en redelijk goed geschoolde arbeid
 - Sterke staat

- Periferie
- Grondstoffen halffabricaten
- Onvrije laag gekwalificeerde arbeid
- Zwakke staten
 - Het centrum 'onder-ontwikkelt' de rest in deze arbeidsdeling
- Opgedrongen arbeidsdeling begint in 16e eeuw. De opbrengsten daarvan vloeien onevenredig naar het centrum toe. Eerst in de Republiek, dan Engeland. Industriële Revolutie gewoon fase in deze inrichting van de wereldeconomie
- Economische groei in centrumlanden moeten niet geïsoleerd bekeken worden. Hij is alleen te begrijpen in het licht van de interactie met die delen van de wereld waarmee het centrum basale producten uitwisselde

H9. Een derde benadering: de California school

- Pomeranz, *Great Divergence*, maar ook Andre Gunder Frank, *ReOrient Global economy in the Asian Age*
- Laat, vrij plotseling, vrij toevallig, vrij kort, en zeker een fundamentele rol voor externe factoren (hoewel niet noodzakelijkerwijs à la Wallerstein)
- Opkomst van China
- West-Europa werd pas heel laat echt anders: de *surprising resemblances*-these
- Als er al een centrum was in de vroegmoderne wereld, dan was het Azië in de ogen van Andre Gunder Frank: "*China silver sink*"
- Vrij toevallig: "*coal and colonies*". Kernprobleem oude economieën: land. Probleem opgelost door "*coal and colonies*", geen diepe structurele analyses van diepe verschillen nodig
- Veel meer echt wereldgeschiedenis; veel meer aandacht echt vergelijken, echt verbinden

College 4. Vormen van kapitalisme

H10. De rol van het kapitalisme volgens Adam Smith

- Adam Smith: mainstream economie (vrije-)markteconomie
- Privé-eigendom
- Privéonderneming: gedecentraliseerde besluitvorming. Allebei *sine qua non*
- Commodificatie: alles wordt koopwaar en koopbaar
- Markt bepaalt de prijs, niet traditie of autoriteit. Zij is in elk geval een zeer belangrijke factor.
- Winst maken is een structuurkenmerk: opgelegd door concurrentie
- Rationalisering ook in monetarisering: boekhouden, scheiden bedrijf huishouden, mentaliteit
- Zeer sterk bij Landes, North and Thomas, Acemoglu and Robinson
- Check: Was het Westen/ Engeland kapitalistisch in die zin? Claim behoorlijk afgezwakt, wel veel loonarbeid. Het effect: arbeid proberen kwijt te raken en lage rentes. Er was zeker een goederenmarkt, maar beperkter m.b.t. land.
- We moeten ons realiseren hoe lang *onvrijheid* normaal was. Zelfs in Engeland, laat staan in Oost- en Centraal-Europa. Lang ook sprake van marktmanipulatie: We moeten ons realiseren hoe lang *onvrijheid* normaal was. Zelfs in Engeland, laat staan in Oost- en Centraal-Europa. Lang ook sprake van marktmanipulatie:
 - intern, monopolies gilden, dorpsgemeenschappen,
 - maar veel meer extern, VOC, EIC, etc.
- Monetarisering, scheiding bedrijf-familie. Er was een bourgeoisie

- China niet kapitalistisch. Opvallend: Marx ook in dit beeld geen privébezit. Klassieke beeld is slechts gedeeltelijk waar. Er waren wel opvallend veel minder proletariers, veel minder fulltime of zelfs maar parttime loonarbeiders. Moeizamere landmarkt en hoge rentes.
- Conclusie m.b.t. tegenover elkaar stellen: nadruk Groot-Brittannië meest kapitalistisch, samen met de Republiek der Verenigde Nederlanden

H11. De rol van het kapitalisme volgens Braudel en Wallerstein

- Het wereld-perspectief. Een toplaag van het economisch leven: monopolies, manipulaties, ondoorzichtigheid, internationale handel, internationale exploitatie, mengvorm, directe relatie met kolonialisme, empire
- Westelijke *empires*: overzeese handels-*empires* (m.u.v. Spanje/Portugal). Motto: *explore, control, exploit*. Economische arbeidsdeling was sterk hoewel zeker niet alleen vanuit economisch belang. Macht en winst waren vermengd. De noodzaak een *empire* te hebben. Veroveringen waren goedkoper buiten Europa. Engeland was hierin zeer succesvol
- China: heel ander soort *empire*. Geen economische basis. Natuurlijke grenzen bieden bescherming plus voor geïncorporeerden geen wijziging van de productiewijze. Er was een ander soort machtsbalans. Macht in handen van bestuurders, kooplieden waren geen machtsfactor.

H12. Het belang van intercontinentale contacten

- In vergelijking tot totale economieën: import, export en GDP
- In vergelijking tot goederen op markten
- Niet veel, maar wel sterke groei die sterk was geconcentreerd en groei in geld
- Aard van goederen
- Innovaties door *scale and scope*
- Aard der producten: innovaties door *challenge*: katoen, porselein
- Belastinginkomsten voor staat
- Benadrukken positie Engeland
- In elk geval duidelijk dat kolonies belemmerd zijn in economische ontwikkeling. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een vergelijking van China met Japan. Een sterke behoorlijk autonome staat bleek zeer belangrijk voor het maken van een inhaalslag.

College 5. De staat

H13. De 'liberale' staat als verklaring voor de welvaart van het Westen

- Veel gehoord idee in mainstream economie. *European exceptionalism*. De *Glorious Revolution*. Engeland vaak genoemd als voorbeeld: Brits parlement in laatste instantie soeverein
- Rationele *lean and clean* staat: voorwaarden scheppen, *law and order* en via *rule of law* eigendomsrechten beschermen. Paar publieke goederen; transparant, voorspelbaar, niet te duur, weinig ambtenaren, weinig oorlog, weinig bemoeienis. *Necessary evil* met nadruk op *necessary*: geen staat, dus anarchie, voor iedereen een ramp. We moeten ons realiseren hoe schaars functionerende staten zijn, zelfs bij deze minimumvoorwaarden

- Tegenover *oriental despotism*: grillig, onvoorspelbaar, geen echte *law*, ongelijkheid, geen geschreven bindend recht, etc. Daarvan zijn talloze voorbeelden: Rusland, Ottomaanse Rijk, Mughal Rijk en ook China
- Moderne staat
 - Territorium/burgers
 - Soevereiniteit: intern en extern,
 - Monopolies bestuur, geweld, en belastingheffing
 - Legitimiteit
 - Identiteit
- De staat in het Westen. Engeland zat zeer dicht bij dit ideaal: een dergelijke staat maakt het mogelijk dat burgers dingen gedaan krijgen en de staat kan zelf dingen gedaan krijgen

H14. De Engelse en Chinese realiteit

- Engeland: uitschakeling van de incorporatie van de kerk en de lokale adel. Zeer gecentraliseerde staat en geen interne tolleren, goed afgeschermd als eiland
- *Fiscal-military state*:
 - Hoge belastingen op goederen
 - Groot leger, zeer sterk militair blok en een enorme vloot
 - Veel ambtenaren
 - Mercantilistisch naar binnen en buiten
 - Naar binnen een standaardisatie van het monetaire financieel systeem
- Arbeidsmarktpolitiek, handelspolitiek, pro-innovatie economisch gezien: bescherming van vernieuwers, zelfs gevoel van *belonging*. Incorporatie van een iets bredere elite: infrastructureel sterk
- China: agrarisch paternalisme. De reden was intern, Manchus als vreemde heersers, dunne laag over samenleving

H15. De verklaring voor de verschillen in staatsvorm

- Europa mercantilistisch versus rest
- Het Europese statensysteem versus *empires* en Japan
- Vergelijk China, India, Ottomaanse Rijk. Allemaal zwakker en minder infrastructureel aanwezig. Japan nog het meest mercantilistisch. Minst aangevallen worden heeft zeker voordelen: sterke staat zorgt voor integratie, niet te groot niet te klein, etnisch homogeen, grote *state capacity*

College 6. Wetenschap en technologie

H16. Het belang van wetenschap voor het begin van de industrialisatie

- Belang van de wetenschap voor de Eerste Industriële Revolutie moeten we enigszins relativeren, zeker in vergelijking met de Tweede Industriële Revolutie
- Maar toch: de stoommachine was evident ook in andere sectoren van belang, zoals: keramiek, elektriciteit, chloor, verf
- Theorie zeer belangrijk: de wereld beantwoordt aan wetten. Dit kan uitgedrukt worden in wiskunde, beweging uitgestrektheid, geen *hochstilisiertes Alltagswissen*. Zeer contra-intuïtief

- Pre-wetenschappelijke kennis weet dat dingen werken voor concrete gevallen. Zij weet ook min of meer hoe het werkt, maar niet waarom. Onderliggende principes versus praktische toepassingen: *techne* maar niet *episteme*.
- *Techne*: zonder kennis van onderliggende principes toevallige ontdekkingen doen. Bijvoorbeeld: citroen tegen scheurbeuk, zonder kennis te hebben van vitamines
- Wetenschap en techniek zijn verschillende dingen: kompas, buskruit, boekdrukkunst. Zij maken echter nog geen westerse wetenschap
- Joseph Needham, *Science and civilisation*, onmiskenbaar moderne wetenschap met al zijn ontleningen en kruisbestuivingen was “Westers”
- Maar de idee van een Westerse *overall* hegemonie van een Westerse uitzonderlijkheid moet gerelativeerd worden
- Verklaring: onherstelbaar falen der tradities. Drie tradities: klassiek, christelijk, joods
- Renaissance, Reformatie, ontdekkingsreizen, dynastieke staten/empire, Wetenschappelijke Revolutie
- Wetenschap: *market for ideas* eenheid in verscheidenheid en geen centralistische beheersing
- Hier focus op wetenschap/ techniek relatie en op techniek op zichzelf
- Toepassen heel veel van doen met stimulansen en acceptatie: zie kompas, buskruit, boekdrukkunst

H17. De aanwezige stimulansen

- Arbeid schaars, kapitaal niet schaars, energie niet schaars, Robert Allen
- Vergelijk Mark Elvin: voor China is arbeid goedkoop
- In het Westen veel gebruik van non-humane energie: dieren, water en wind en buskruit
- Engeland: maakte veel gebruik van al deze dingen en al lang van heel veel kolen
- Bottlenecks in de productie van bijvoorbeeld katoenen stoffen
- Kolen zijn als energiebron heel belangrijk, maar mijnen kunnen onder water lopen
- Competitie met India
- Specifieke vraagzijde: zonder toenemende vraag heeft meer productie geen nut

H18. Verschillen in kennis-infrastructuur en in de acceptatie van nieuwe kennis

- Breed gedragen cultuur van groei en innovatie
- De opkomst van geleerde genootschappen en universiteiten. Er ontstaat een institutionele infrastructuur en een toename van geletterdheid door de boekdrukkunst. Er is discussie over *useful and reliable knowledge*
- Anderen vinden vaak nieuwe dingen uit, de Engelsen passen vooral toe. Dit houdt verband met de aanwezige stimulansen
- Ook sociale structuur speelt een belangrijke rol: theorie en praktijk, hoofd en handen. Wetenschap, *tinkerer*, knutselaars/ambachtsman en ondernemer komen in contact met elkaar: er zijn meer *mechanics* dan elders
- Theorie en praktijk zijn beide nodig: het is vaak nog moeilijker om iets praktisch toepasbaar te maken dan theoretisch te ontdekken
- Wederom bevond Engeland zich in een goede positie

Aanbevolen literatuur

* Bieden overzicht van geboden verklaringen en meer inleidende introducties in debatten en problematiek. De rest betreft monografieën.

Acemoglu, Daron and James Robinson, *Why nations fail. The origins of power, prosperity and poverty* (London 2012). Nederlandse versie: *Waarom sommige landen rijk zijn en andere arm*.

* Allen, Robert, *Global economic history: A very short introduction* (Oxford 2011).

Braudel, Fernand, 1902-1985, *Civilisation matérielle, économie et capitalisme* (Parijs 1979). Nederlandse versie, *Beschaving, economie en kapitalisme, 15-18e eeuw*. Drie delen.

Cohen, Floris, *De herschepping van de wereld. Het ontstaan van de modern natuurwetenschap verklaard* (eerste druk; Amsterdam 2007).

Crosby, Alfred, *The Columbian exchange. Biological and cultural consequences of 1492* (Westport 1972).

* Daly, Jonathan, *Historians debate the rise of the West* (London en New York 2015).

Daly, Jonathan, *How Europe made the modern world* (London en New York 2020).

Diamond, Jared, *Guns, germs and steel. The fates of human societies* (New York 1997). Nederlandse versie, *Zwaarden, paarden en ziektekiemen. Ongelijkheid in de wereld verklaard*.

* Goldstone, Jack, *Why Europe? The rise of the West in world history, 1500-1800* (New York 2008).

Jones, Eric, *The European miracle. Environments, economies and geopolitics in the history of Europe and Asia* (eerste druk; Cambridge 1981).

Landes, David, *The wealth and poverty of nations. Why some are so rich and some so poor* (New York 1998). Nederlandse versie: *Arm en rijk. Waarom sommige landen erg rijk zijn en andere erg arm*.

Mokyr, Joel, *A culture of growth. The origins of the modern economy* (Princeton en Oxford 2017).

Morris, Ian, *Why the West rules – for now. The patterns of history and what they reveal about the future* (London 2010). Nederlandse versie: *De val van het Westen: hoelang houdt de westerse dominantie nog stand?*

Pomeranz, Kenneth, *The great divergence. China, Europe and the making of the modern world economy* (eerste druk Princeton 2000; herdruk met nieuw voorwoord; Princeton 2021).

* Rossem, Maarten van, *Waarom de stoommachine geen Chinese uitvinding is. Hoe het Westen zo welvarend kon worden* (Amsterdam 2013).

Scheidel, Walter, *Escape from Rome. The failure of empire and the road to prosperity* (Princeton 2019).

* Vanhaute, Eric, *Wereldgeschiedenis. Een inleiding* (vijfde druk; Gent 2012).

* Vries, Peer, *Via Peking terug naar Manchester: Engeland, de Industriële Revolutie en China* (Nijmegen 2001). Er bestaat van deze tekst een uitgebreidere Engelse versie, *Via Peking back to Manchester. Britain, the Industrial Revolution, and China* (Leiden 2003).

* Vries, Peer, *Escaping poverty. The origins of modern economic growth* (Wenen en Göttingen 2013).

* Vries, Peer en Annelieke Vries, *Atlas of material life. North-western Europe and East Asia, 15th to 19th century* (Leiden 2020).

Wallerstein, Immanuel, 1930-2019, *The modern world-system*. Vier delen 1974-2011. Delen 1 en 2 zijn in het Nederlands vertaald onder de titel *Het moderne wereldsysteem 1 en 2*.

* Vries, Peer, 'The California School and beyond: how to study the Great Divergence?' *History Compass* 8 (2010) 730-751. https://www.researchgate.net/profile/Peer-Vries/publication/227616518_The_California_School_and_Beyond_How_to_Study_the_Great_Divergence/links/59fcac98458515d070659a8d/The-California-School-and-Beyond-How-to-Study-the-Great-Divergence.pdf

* Vries, Peer, 'What we do and do not know about the Great Divergence at the beginning of 2016', *Historische Mitteilungen der Ranke-Gesellschaft*, 28 (2016) 249-297. https://www.researchgate.net/profile/Peer-Vries/publication/290920219_What_we_do_and_do_not_know_about_the_Great_Divergence_at_the_beginning_of_2016/links/5860e35b08ae329d61fee11c/What-we-do-and-do-not-know-about-the-Great-Divergence-at-the-beginning-of-2016.pdf

Geciteerde werken

Acemoglu, Daron and James Robinson, *Why nations fail. The origins of power, prosperity and poverty* (London 2012). Nederlandse versie: *Waarom sommige landen rijk zijn en andere arm*

Allen, Robert, *The British industrial revolution in a global perspective* (Cambridge 2009).

Beckert, Sven *Empire of cotton. A global history* (New York 2014) Nederlandse versie, *Katoen. De opkomst van de moderne wereldeconomie*

Braudel, Fernand, 1902-1985, *Civilisation matérielle, économie et capitalisme* (Parijs 1979). Nederlandse versie, *Beschaving, economie en kapitalisme, 15-18e eeuw*

Bray, Francesca, *The rice economies. Technology and development in Asian societies* 1986

Cohen, Floris, *De herschepping van de wereld. Het ontstaan van de modern natuurwetenschap verklaard* (eerste druk; Amsterdam 2007)

Crosby, Alfred, 1931-2018 *The Columbian exchange. Biological and cultural consequences of 1492* (Westport 1972).

Diamond, Jared, *Guns, germs and steel. The fates of human societies* (New York 1997). Nederlandse versie, *Zwaarden, paarden en ziektekiemen. Ongelijkheid in de wereld verklaard*.

Elvin, Mark, *The pattern of the Chinese past* (Stanford 1973).

Frank, Andre Gunder, 1929-2005 *ReOrient. Global economy in the Asian age* (Berkeley, Los Angeles, Londen 1998).

Goldstone, Jack, 'Efflorescences and economic growth in world history. Rethinking the 'Rise of the West' and the Industrial Revolution', *Journal of World History* 13, 2 (2002) 323-389.

Jones, Eric, *The European miracle. Environments, economies and geopolitics in the history of Europe and Asia* (Cambridge 1981).

Landes, David, *The wealth and poverty of nations. Why some are so rich and some so poor* (New York 1998) (Nederlandse versie: *Arm en rijk*)

Marx, Karl, *Das Kapital. Kritik der politischen Oekonomie*, 1867 deel 1, deel 2 1885 deel drie 1894, de laatste twee verzorgd door Friedrich Engels

McNeill, William, *The rise of the West. A history of the human community* (Chicago 1963)

Malthus, Thomas Robert, *An essay on the principle of population* (Londen 1798).

Mokyr, Joel, *A culture of growth. The origins of the modern economy* (Princeton en Oxford 2017).

Morris, Ian, *Why the West rules – for now. The patterns of history and what they reveal about the future* (London 2010).

Needham, Joseph, *Science and civilization in China* vanaf 1954, inmiddels meer dan dertig delen verschenen te Cambridge

North, Douglas and Robert Paul Thomas, *The rise of the Western world. A new economic history* (Cambridge 1973).

Pomeranz, Kenneth, *The great divergence. China, Europe and the making of the modern world economy* (1e druk Princeton 2000, nu uitgebreide herduk Princeton 2021).

Schumpeter, Joseph, *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung* (Berlijn 1911).

Smith, Adam, *An enquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (London 1776).

Wallerstein, Immanuel, 1930-2019 *The modern world-system*. Vier delen 1974-2011. Delen 1 en 2 zijn in het Nederlands vertaald onder de titel *Het moderne wereldsysteem* 1 en 2.

Weber, Max, 1864-1920 Diens oeuvre is immens. Ik kan de geïnteresseerde enkel aanraden eerst een algemene eerste inleiding in diens werk te lezen

Wittfogel, Karl 1896-1988 *Oriental despotism. A comparative study of total power* (Ithaca 1957).

Colofon

Home Academy geeft hoorcolleges uit voor thuis en onderweg. Direct te downloaden of onbeperkt te beluisteren in de Home Academy Club. Interessante onderwerpen, van geschiedenis tot natuurwetenschappen, voorgedragen door boeiende sprekers. Zo kan je kennis opdoen in de auto, in de trein, op de fiets of thuis op de bank. Download de Home Academy app voor het beluisteren van onze hoorcolleges op een mobiel of tablet.

Kijk verder op www.home-academy.nl

Uitgave Home Academy Publishers
Middelblok 81
2831 BK Gouderak
Tel: 0182 – 370001
E-mail: info@home-academy.nl

Opname Bob Kommer (Den Haag, juli 2021)
Stem Inleiding F.C. van Nispen tot Sevenaer
Muziek Intro Cok Verweij
Mastering Frits de Bruijn
Vormgeving Floor Plikaar

© Hoorcollege Copyright 2021 Home Academy Publishers B.V.
ISBN 978 90 8530 224 7
NUR 969, 77, 78

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, uitgeleend, verhuurd, uitgezonden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door (foto)kopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaand schriftelijk toestemming van de uitgever.